

MILES DAVIS

– ikona jazz-glazbe

Davor Hrvoj

Tijekom ove godine jazz-zajednica raznim manifestacijama obilježava 100. godišnjicu rođenja trubača i skladatelja Milesa Davisa, ikone jazz-glazbe. Bio je poznat po suradnjama s najvećim jazzistima i izravnoj uključenosti u većinu promjena koje su se događale u jazzu, koje su utjecale na stvaranje novih žanrova. Naime, tijekom cijele karijere ostao je znatizeljan i hrabar, što je utjecalo na velik dio njegova stvaralaštva.

Primjerice, planirao je suradnju s Jimijem Hendrixom, što se zbog gitaristove prerane smrti nije ostvarilo, na svojem prethodnjem studijskom albumu snimio je obrade tadašnjih pop-hitova: *Human Nature* Michaela Jacksona i *Time After Time* Cyndi Lauper... Nikad nije volio slušati ni svirati glazbu koju je snimio u ranijem razdoblju karijere. Uvijek je nastojao razvijati svoju glazbu, grabiti naprijed. Usavršio je jedinstven, prepoznatljiv, predivan zvuk, posebice kad je u trubu stavljao prigušnicu. Tada bi zvučao osjećajno, gotovo mistično. Veliki Dizzy Gillespie rekao je da je Miles uvijek svirao najljepše note. Osim toga, imao je osjećaj za smislenu stvaranje tišine u glazbi, pronicavo je ostavljao prostor u kojem su slušatelji, ali i njegovi suradnici mogli tek nagovijestiti o čemu razmišlja u tom trenutku. Zamjerali su mu što je tijekom svirke okretao leđa publici, ali on se toliko uživljavao u glazbu i komunikaciju sa suradnicima, verbalnu i neverbalnu, da mu je bilo važnije prilaziti im i osjetiti podražaje te inicirati preobrazbe, nego se izravno usmjeriti prema publici. Zapravo, na taj je način dirigirao skupinom. Miles je tijekom karijere dobio puno priznanja i nagrada, među ostalima i devet *Grammyja*.

Snimio je niz albuma, od kojih su mnogi postali kulturnim ostvarenjima jazz-diskografije. Na tim je izdanjima dokumentiran veći dio povijesti jazz. Njegovo je stvaralaštvo višeslojno i može se predstaviti iz raznih kutova. Jedan od njih je upravo diskografija.

Sredinom i u drugoj polovici 1940-ih sudjelovao je u stvaranju bebopa. U tom je razdoblju pod svojim imenom snimio tek nekoliko singlova, ali sudjelovao je na snimanjima ploča drugih glazbenika, kao što su Charlie Parker i Charles Mingus. Zahvaljujući suradnji s Parkerom, stekao je samopouzdanje i želju za istraživanjem novih smjerova. Redovito je sudjelovao na okupljanjima, zapravo glazbenim radionicama istomišljenika u stanu aranžera Gila Evansa na Manhattanu. Tamo je utemeljio Miles Davis Nonet, s kojim se upustio u kreativnu pustolovinu. U godinama 1949. i 1950. održao je tri snimanja za Capitol Records. Rezultat je remek-djelo iz ranijeg razdoblja, album *Birth Of The Cool*. Uz njega, na snimanjima su sudjelovali tada mladi glazbenici koji su, svi od reda, poslije stekli status jazz-zvijezda: Gerry Mulligan, Lee Konitz, J. J. Johnson, Kai Winding, Gunther Schuller, John Lewis, Al Haig, Max Roach, Kenny Clarke... Neki od tih glazbenika poslije su djelovali u idiomu poznatom kao cool jazz, što je Miles i nagovijestio tom pločom.

U prvoj polovici 1950-ih Miles je proživljavao teško razdoblje: borio se s ovisnošću i zapao u kreativnu krizu. Zato nije vodio stalni sastav, a albume je snimao samo povremeno, surađujući s vodećim glazbenicima tadašnjega jazz, poput saksofonista Sonnyja Rollinsa, trombonista J. J. Johnsona, vibrafonista Milta Jacksona, klavirista Theloniousa Monka, Tommyja Flanagana i Horacea Silvera, kontrabasista Oscara Pettiforda, bubnjara Maxa Roacha, Arta Blakeyja i Kennyja Clarkea te brojnih drugih. S raznim postavama snimio je albume: *Bags Groove*, *Collector's Items*, *Blue Haze*, *Miles Davis and the Modern Jazz Giants*, *Walkin'* i druge.

To razdoblje svaštarenja Miles je zaključio albumom *Blue Moods* iz 1955. godine, jednim od svojih najsenzibilnijih ostvarenja. Iako to nije jedan od njegovih najpoznatijih albuma, poznati kritičar Nat Hentoff ocijenio ga je u *Down Beatu* najvišom ocjenom, dodijelivši mu maksimalnih pet zvjezdica. Nekoliko je neuobičajenih karakteristika obilježilo to izdanje. Prije svega, to je iznimno kratak program, čak i za LP ploče. Druga karakteristika je neuobičajen sastav koji je okupljen za to snimanje sredinom 1955. godine. Iako je tada već vodio sastav s klaviristom Redom Garlandom i bubnjarem Phillyjem Joeom Jonesom, koji je, poslije dopunjen kontrabasistom Joeom Chambersom i tenor-saksofonistom Johnom Coltraneom, u drugoj polovici pedesetih postao jednim od njegovih, ali i najvažnijih svjetskih jazz-sastava, Miles je odlučio napraviti nešto drukčije, udruživši snage s glazbenicima

poznatima iz različitih *jazz*-miljea. U razgovoru prigodom jedne od njegovih posljednjih europskih turneja, bubnjar Elvin Jones, koji se tada tek probijao na sceni, a pet godina poslije je eksplodirao u kvartetu Johna Coltranea, o tome je rekao: „Miles Davis je rekao da želi snimiti ploču s kontrabasistom Charlesom Mingusom, vibrafonistom Teddyjem Charlesom i sa mnom te s trombonistom Brittom Woodmanom. Do tada nisam profesionalno snimao. Tek kad smo došli u studio, dogovorili smo se što ćemo svirati. Miles je rekao da ne trebamo note, da samo trebamo slušati i svirati.“ Tako je nastao jedan od najvažnijih albuma baladnog ugođaja, ali i posve originalnog zvuka, posebice zbog spoja trube, vibrafona i trombona, što je njegova treća bitna karakteristika.

Nakon što je sredinom iste godine snimio album *The Musing of Miles*, u nekim reinkarnacijama nazivan i The New Miles Davis Quintet, s kvartetom u kojem su svirali klavirist Red Garland, kontrabasist Oscar Pettiford i bubnjar Philly Joe Jones, Miles je počeo tražiti tenor-saksofonista, da bi utemeljio kvintet, formaciju za koju je osjećao da može ostvarivati njegove nove zamisli. Idealnog suradnika pronašao je u Johnu Coltraneu. U međuvremenu je Pettiforda zamijenio Paul Chambers i s tom je postavom djelovao tijekom 1956., snimivši niz zapaženih albuma pod zajedničkim nazivom ... *with Miles Davis: Workin', Relaxin', Steamin' i Cookin'*, koji su objavljeni prije albuma *'Round About Midnight* i obilježili su završno razdoblje suradnje s izdavačkom tvrtkom Prestige.

U knjizi memoara *Miles and Me* poznati novinar, pjesnik i profesor književnosti te Milesov biograf Quincy Troupe piše: „Zahvaljujući glazbi koju je kreirao od 1956. do 1960. Davisov je kvintet postao najutjecajnijim malim sastavom u povijesti *jazza*.“ Bio je to prvi album što ga je Miles Davis objavio za tvrtku Columbia, uz koju je bio najdulje vezan i za koju je u sljedeća tri desetljeća objavio pedesetak albuma. Glazba donosi osebujan pristup suvremenom *jazzu*, koji objedinjuje *bebop* i *cool*, te sjajne improvizacije poznatih standarda. Izvedba skladbe *'Round Midnight* s tog albuma jedna je od najboljih ovoga standarda Theloniousa Monka u povijesti *jazza*. Osim zvukovne prepoznatljivosti, posebice Davisove trube koja zvuči mekano, intimno, s puno zraka, te telepatske razmjene ideja, ona donosi poseban osjećaj, ugođaj i dramatiku, što tu ploču čini remek-djelom *jazz*-glazbe.

Miles je ostavio neizbrisiv trag i u orkestralnom *jazzu*. Od 1957. do 1962. za tvrtku Columbia snimio je pet albuma s orkestrom: *Miles Ahead, Porgy and Bess, Sketches of Spain, Miles Davis at Carnegie Hall* i *Quiet Nights*. Za svako od tih snimanja aranžmane je priredio i orkestrom ravnao njegov dugogodišnji prijatelj Gil Evans, klavirist, skladatelj, aranžer i vođa orkestra. Osim *jazza*, ta izdanja karakteriziraju obrade djela klasične glazbe, ali i *bossa nova*. Album *Sketches of Spain* ostao je jednim od najutjecajnijih u tom žanru.

Potkraj 1960-ih Miles je unio još jednu promjenu u svoju karijeru: album *Miles Davis at Newport 1958* donosi snimku koncerta koji je sa svojim sekstetom održao 3. srpnja 1958. na *jazz*-festivalu u Newportu. Četiri od šest izvedbi uvrštenih na CD izdanje izvorno su bile objavljene na poznatoj ploči *Miles and Monk at Newport* na kojoj je svaki glazbenik sa svojim sastavom predstavljen na jednoj strani LP-a. U legendarnoj Milesovoj postavi svirali su alt-saksofonist Cannonball Adderley, tenor-saksofonist John Coltrane, kontrabasist Paul Chambers i bubnjar Jimmy Cobb te tada novi član seksteta - klavirist Bill Evans. U jednoj izvedbi klavirist je bio Wynton Kelly. Upravo je Evans dao velik doprinos kreiranju Milesove glazbe u tom bitnom razdoblju njegove karijere. Naime, iako se to na albumu još ne osjeća u tolikoj mjeri, suradnja s Evansom obilježila je novi, modalni pristup Milesovoj glazbi. Poput albuma *Jazz at the Plaza*, što ga je snimio potkraj iste godine, a objavljen je tek 1973. godine, iako su na tom albumu izvedbe znatno dulje, i taj donosi karakteristične koncertne izvedbe s vatrenim improvizacijama. Oba su koncerta prethodila legendarnom albumu *Kind of Blue* koji je Miles snimio početkom 1959. s istom postavom, iako nije ponovio ni jednu skladbu.

Kind of Blue je jedan od najpoznatijih i najprodavanijih albuma u povijesti *jazz*-diskografije, prema mišljenju mnogih kritičara najbolji ikad snimljen. Poput same ploče, izvedbe svih skladbi postale su remek-djela *jazz*-glazbe, posebice *So What* i *All Blues*. Kao i ispod spomenutih, Miles se potpisuje i ispod ostalih skica za djela uvrštena na *Kind of Blue: Freddie Freeloader, Blue in Green* i *Flamenco Sketches*. Zašto skice? Miles je na snimanja dolazio s osnovnim zamislima koje je s glazbenicima iz sastava uobličavao u konačno glazbeno djelo. U slučaju snimanja toga albuma, to je bila iznimno kreativna situacija, prije svega zbog suradnika. Uigrani i svjesni da s njim djeluju u tadašnjem najboljem malom *jazz*-sastavu, njegove su skice obojili svojim

zvukom, kreiravši grandiozno umjetničko djelo visoke estetske ljepote i trajne vrijednosti koje već pola stoljeća nadahnjuje naraštaje glazbenika. *Kind of Blue* je remek-djelo, esencija jazz-glazbe. Više nego i jedan drugi album, istaknuo je Milesovu genijalnost kao majstora u spajanju nadarenih glazbenika, njegovo umijeće kreiranja atmosfere, spontanosti i profinjenosti, nekonvencionalnog spajanja glazbenih elemenata, muzikalnosti, osjećaja za estetiku – a sve zvuči jednostavno poput dječje igre.

U prvoj polovici 1960-ih Miles je intenzivno tražio novog tenor-saksofonista koji će odgovarati njegovu senzibilitetu. Našao ga je u Wayneu Shorteru koji je imao vatreno krštenje na koncertu održanom 25. rujna u Berlinskoj filharmoniji, što je objavljeno na albumu *Miles in Berlin*, a kvintet se potom ustalio s klaviristom Wayneom Shorterom, kontrabasistom Ronom Carterom i bubnjarem Tonyjem Williamsom. S tom postavom, poznatom kao drugi slavni kvintet Milesa Davisa, od 1965. do 1968. snimio je niz cijjenjenih albuma, među ostalima *E.S.P.*, *Miles Smiles*, *Sorcerer* i *Nefertiti*.

Na izmaku desetljeća Miles je nagovijestio novu promjenu u karijeri, a kao i obično, i u povijesti jazza. Počeo je primjenjivati nove ritmičke obrasce, u postavu je uključio električnu gitaru te je angažirao čak tri klavijaturista, čime je dobio posve novi zvuk. Ti su elementi obilježili njegovu glazbu u nekoliko sljedećih godina, donijevši Milesu još jednu titulu inovatora. Ta se promjena razvijala postupno, a jasne obrise dobila je kad je u svoj sastav uključio mlade, nadarene glazbenike, kao što su klaviristi Joe Zawinul, Chick Corea i Keith Jarrett, gitarist John McLaughlin, basist Dave Holland, bubnjari Jack DeJohnette, Lenny White i Billy Cobham i ostali. Naznake novog pristupa, stapanja elemenata jazz-a i rocka i/ili funka, osjećale su se već na albumima *Miles In the Sky* i *Filles De Kilimanjaro*, a ključni albumi iz tog razdoblja su *In a Silent Way*, *Bitches Brew*, *Jack Johnson* i *Live-Evil*. Ti su mu albumi donijeli veliku popularnost, koja se širila i izvan kruga ljubitelja jazz-a. Primjerice, 29. kolovoza 1970. sa svojim je sastavom svirao pred 600.000 ljudi na Festivalu Isle Of Wight, najvećem pop-festivalu u povijesti održanom na istoimenom britanskom otoku. Tako nešto do tada je bilo nezamislivo za bilo kojeg jazz-glazbenika, iako ne i za Milesa, koji je već u prvoj polovici te godine svirao na glasovitim rock-pozornicama, poput Filmore Easta. Miles je tom prigodom svirao rame uz rame sa zvijezdama rocka i

popa (Joni Mitchell, Leonard Cohen, Joan Baez, sastavi Emerson, Lake & Palmer, The Who, The Moody Blues, Free i drugi) te sa slavnim Jimijem Hendrixom, samo mjesec dana prije njegove smrti. Miles je bio veliki obožavatelj Hendrixove glazbe. Upravo su u to doba planirali suradnju, do koje zbog prerane Hendrixove smrti nikad nije došlo.

Manje poznati širokoj publici, *Get Up with It* i *Water Babies* bili su posljednji studijski albumi što ih je Miles objavio prije nego što se privremeno povukao sa scene i glazbeno apstinirao od 1975. do 1981. godine.

Vratio se početkom 1980-ih s mnogobrojnim koncertima i albumima: *The Man with the Horn*, *Star People*, *Decoy* i *You're Under Arrest*. Tada je učestalo mijenjao suradnike. Najvažniji iz toga razdoblja je album *Tutu*, jedno od Milesovih najpoznatijih diskografskih izdanja. Objavio ga je 1986. i posvetio Desmondu Tutuu. Bile su to izvedbe snažno nadahnute tadašnjom suvremenom pop, R&B, funk i jazz glazbom. Izvedbe je u suradnji s Tommyjem Lipumom producirao i većinu skladbi napisao bas-gitarist Marcus Miller koji je još prije surađivao s Milesom. On je nasnimio većinu glazbala, a u pojedinim izvedbama sviraju i drugi poznati glazbenici, među njima multiinstrumentalist George Duke, violinist Michael Urbaniak, klavijaturist Jason Miles i udaraljkaš Paulinho da Costa. U autobiografiji je Miles napisao da je upravo Marcus Miller bio njegov najbolji suradnik te da ga iznimno cijeni kao inovativnog glazbenika. U razgovoru što smo ga vodili prije nekoliko godina, Miller je govorio i o snimanju te ploče. "Milesovi fanovi, koji su obožavali ono što je svirao u šezdesetima, bili su ogorčeni onime što je radio u sedamdesetima. Pitali su se što on to radi. Govorili su da zvuči užasno i da ne žele to slušati. No on je stvorio novu glazbu. Tada, u osamdesetima, vratio se, nosio drukčiju odjeću, promijenio frizuru... To me ponukalo da napišem nešto za njega, upravo zato što je uvijek bio za promjene. Kad je ljudima iz diskografske kuće Warner Bros. rekao da želi snimiti album, oni su me nazvali i predložili da napišem skladbe. Rekli su da želi napraviti nešto novo. Pomislio sam da to ne treba biti novi *Kind of Blue*, jer je Milesu tada bilo šezdeset godina. Trudio sam se napraviti zanimljiv album s iskrenom glazbom. Skladao sam djela za osamdesete: tehno, *drum machine*, vokali preko sintesajzera. Miles je rekao (oponaša Milesov šapat): 'Sranje! Što je to?' Rekao sam: 'To je sampler.' - 'Sampler!? U redu, nastavi s tim!' Nije se bojao. Pokazao sam mu glazbu i objasnio kako sam zamislio

izvedbu. Gledao je u note i nije ništa pitao, iako je glazba bila potpuno drukčija, suvremena. Nije postavio ni jedno pitanje.”

Nekoliko mjeseci prije nego što je preminuo, Miles je na poziv Quincyja Jonesa 8. srpnja 1991. održao koncert na Montreux Jazz Festivalu. Snimka je objavljena na CD-u i DVD-u. Naime, on i Quincy Jones najvažniji su glazbenici povezani s Montreux Jazz Festivalom. Miles je često nastupao na festivalu i postao je počasni domaćin, dok je Jones godinama bio izravno uključen u organizaciju. Iako je uvijek isticao da se ne želi vraćati, da ne želi svirati nešto što je već odsvirao, zbog toga je koncerta odustao od te odluke. Bio je to ustupak Quincyju Jonesu, ali i odavanje počasti tri godine prije preminulom Gilu Evansu, kojega je Miles iznimno cijenio. Za tu prigodu Jones je na pozornicu postavio dva *jazz*-orkestra: George Gruntz Concert Jazz Band i krnji Gil Evans Orchestra (bez Evansa) te trubača Wallacea Roneyja i alt-saksofonista Kennyja Garretta kao soliste uz Milesa. Ne samo da se Miles vratio skladbama koje je već svirao nego se vratio i notnom zapisu i disciplini sviranja uz orkestar, ali i nešto konvencionalnijem pristupu sviranja trube, bliskom onom kojim je svirao u doba snimanja tih djela. Uostalom, radi se o sjajnom koncertu orkestralnog *jazza*. I taj njegov najnoviji zaokret u karijeri publika je popratila s odobravanjem.

Miles Davis je tijekom karijere skladao i snimio glazbu za tri dugometražna filma: *Ascenseur pour l'échafaud* iz 1958., *Music from Siesta* iz 1987. i *Dingo* iz 1991. godine. Ti albumi ističu se kao neka od najatmosferičnijih djela u katalogu *jazz*-legende.

Diskografske kuće još uvijek redovito objavljuju njegova kompilacijska izdanja, ali i izdanja sa snimkama koje još nisu objavljene. Primjerice, mnogi su koncertni albumi objavljeni u ediciji *The Bootleg Series*. To je pokazatelj trajne vrijednosti i aktualnosti Milesove glazbe, desetljećima nakon što je nastala. Tako će biti i u desetljećima koja tek dolaze.